

İLKE POLİTİKA NOTU - 05 NİSAN 2018

Türk Eğitim Sisteminin Sınavlarla İmtihanı

ARİFE GÜMÜŞ

Türk Eğitim Sisteminin Sınavlarla İmtihanı

Ö Z E T

2000'li yıllarda Türk eğitim sistemine dair en çok manşetlere taşınan mesele, kademeler arası geçiş sınavları olmuştur. Zaman zaman merkezî sınavların kaldırılacağına dair manşetler atan gazeteler, çok geçmeden aynı senenin merkezî sınav birincilerini sürmanşetten vermiş hatta büyük bir iştiyakla sınavlarda sıfır çeken öğrenci sayılarını paylaşmışlardır. Politika yapıcılarında eğitimcilere, öğrencilerden velilere eğitimin tüm bileşenleri bu süreçte merkezî sınav birincilerini takdir etmekten geri duramayarak eğitim sistemimizin sınavların tekelinde olmasından yakınmışlardır. Merkezî sınavların neden olduğu sorunlar konuşularak bu sınavların bizatihi kendileri değil; uygulanış biçimleri problemlilik olarak görülmüştür. Bu nedenle Türkiye eğitim tarihinin son 15 yılında sadece ilköğretimden ortaöğretime geçiş sınavlarında 4 kez değişiklik yapılmış (LGS, OKS, SBS, TEOG) son olarak ise "eğitim bölgesi ve sınavsız mahalli yerleştirme sistemi" getirilmiştir. Ayrıca buna ek olarak "nitelikli okullara" yine devlet eliyle organize edilecek olan merkezî bir sınavla öğrenci alımı yapılması kararlaştırılmıştır. Aynı şekilde üniversiteye geçiş sınavları için de bir çare düşünülmüş yeni bir değişiklikle iki aşamalı TYT (Temel Yeterlik Testi) ve YKS'ye (Yüksek Öğretim Kurumları Sınavları) geçilmiştir. Dershane düzenlemesi kararı ile birlikte hararetlenen merkezî sınav tartışmaları sınav sistemlerinde yapılan sık değişikliklerle devam etmiştir. Sınav sistemlerini değiştirmeye odaklı çözüm arayışları neticesinde özel liselere dönüşmesi beklenen dershaneler temel lise olurken devlet okulları dershanelerin kapatılmasından ortaya çıkan boşlukları doldurmak için destekleme kursları düzenlemeye başlamıştır. Dershanelerin kapatılma gerekçesi "okulun işlevini yerine getirmeye engel" olurken; okul dershanelerin işlevini yerine getirmeye doğru başka bir misyon taşımaya başlamıştır. Öte yandan öğrenci üzerinde baskı oluşturan sınav sistemlerinin değişme hızı da başka bir baskı ve stres kaynağı olmuştur. Öğrenci, veli, öğretmen kısaca eğitimin tüm bileşenleri bu süreçlerden olumsuz etkilenmiş; eğitim sistemimizin sınavlarla imtihanı her biri için ayrı ayrı bir sınav alanına dönüşmüştür. Bu çalışmada sınavların okul, öğretmen ve öğrenci üzerindeki etkisi tek tek incelenecek ve bu olumsuz etkinin azaltılmasına yönelik önerilerde bulunulacaktır.

ATIF: Gümüş, A. (2018). *Türk eğitim sisteminin sınavlarla imtihanı* (Politika Notu No. 2018/05). İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği.

Y A Z A R H A K K I N D A

Lisans eğitimini Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümünde tamamladı. Yüksek lisansını Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Din Eğitimi Ana Bilim Dalında "Liselerde Disiplin Cezasına Konu Olan Davranışların Değerler Perspektifinden İncelenmesi: Üsküdar Örneği/1980-2010" başlıklı tezi ile bitirdi. 2012 yılından bu yana İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği'nde araştırmacı olarak çalışan Gümüş, hâlen İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde doktora eğitimine devam etmektedir. Çalışma alanları arasında eğitim politikaları, karşılaştırmalı eğitim sistemleri ve din eğitimi bulunmaktadır.

İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği pek çok hayır kuruluşunu kurmuş ve destek olmuş iradenin, bu alanlardaki çalışmalarını derinleştirmek amacıyla 2010 yılında kurduğu bir çatı kuruluştur. İLKE, kurumlarıyla birlikte iş ahlaki ve girişimcilik, akademik çalışmalar ve yaygın din eğitimi alanlarında faaliyet göstermekte ve bu konularda stratejik bakışı geliştiren öncü çalışmalar yapmaktadır. Bu bağlamda İLKE tarafından, Türkiye ve Dünya meselelerini analiz edip; bütünlüklü, odaklı, uygulanabilir öneriler içeren politika notu serisi yayımlanmaktadır.

Adres: Aziz Mahmut Hüdayi Mah. Türbe Kapısı Sk. No: 13 Üsküdar/ İstanbul Telefon: +90 216 532 63 70 E-posta: bilgi@ilke.org.tr Web: ilke.org.tr

© Tüm hakları saklıdır. İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği'nin yazılı izni olmadan bu eserin hiçbir kısmı elektronik ya da mekanik yollarla çoğaltılamaz. Yazıda belirtilen görüşler yazara aittir ve İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği'ni bağlamaz.

Hem Okul Hem Dershane: Temel Lise

Dershane düzenlemesi çalışmalarının bir neticesi olarak temel liselere, dönüşüm aşamasında Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından bir dizi kolaylık sağlanmıştır. Dershanelerden dönüşen kurumlarda kontenjan boşlukları oluşmaması için MEB tarafından bu kurumlara bina ve arazi gibi mali ve alt-yapısal kolaylıkların sağlanması kararlaştırılmıştır (Türk Eğitim Derneği [TED], 2014). Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nde yapılan değişiklik ile tüm okullarda normal öğretim yapılması öngörülmüş, temel liseler istisna olarak ele alınmıştır. Böylece, temel liselerin ikili eğitim yapabileceği yönetmelikle kabul edilmiştir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2014). Genel liseler tam gün eğitim yaparken, ikili eğitim yapan temel liseler öğrenciye sınava hazırlanacak zaman bırakması nedeniyle öğrenci çekme açısından avantajlı konuma gelmiştir.

Dershanelerin dönüştürülme kararı sonrası ortaya çıkan temel liseler, okul ve dershane nin tek çatı altında toplandığı yerler olarak yeni bir cazibe merkezi olmuştur. Sınav sisteminin sürekli değişmesi ve belirsizlik yüzünden stres ve kaygı yaşayan veliler, öğrencileri "okul kazandırma tecrübesi" olan temel liselere yönlendirmişlerdir. Velilerin ve öğrencilerin temel liselere teveccüh göstermesinin altında sınava öğrenciyi ancak dershaneler hazırlayabilir düşüncesi vardır. Bunun yanında genel liselerde öğretmenlerin öğrencileri sınavlara hazırlama pratiklerinin olmaması; zamanı kullanma, test tekniği gibi becerileri kazandırmada zorlanıyor olmaları da temel liselere olan teveccühü artırmıştır.

Okulun Sınavı

Hem öğrencilerin hem de velilerin temel liseye teveccühü okulun, merkezî sınavlar açısından, dershane sonrası tatmin edemeyen konumunu aynen devam ettirdiğini göstermektedir. Buna karşılık MEB, dershanelerden kalan boşluğu doldurmak amacıyla okullarda destekleme kursları düzenlemeye başlamıştır. On öğrencinin talebi hâlinde kursu verecek gönüllü öğretmenlerin açabildiği destek kursları öğrenciyi okulda tutma açısından olumlu bir adımken okulların dershaneleşme serüveninin de başlangıcı olmuştur. Öte yandan temel liselere olan öğrenci göçü, okulların başarı düzeyini etkilemeye başlamıştır. Nitekim Ortaöğretim İzleme ve Değerlendirme Raporu'yla (Millî Eğitim Ba-

Sınav sisteminin sürekli değişmesi ve belirsizlik yüzünden stres ve kaygı yaşayan veliler, öğrencileri "okul kazandırma tecrübesi" olan temel liselere yönlendirmişlerdir.

kanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü [MEB-OGM], 2016) temel liseye geçişler için elde edilen bulgular şöyledir:

- “Temel liselere geçişler okuldaki başarıyı olumsuz yönde etkilemiştir.” maddesine olumlu görüş belirten öğretmen oranı %51’dir.

Bu durum temel liselere geçiş yapan öğrencilerin okulun en iyi öğrencileri olmasa da okulun iyi öğrencileri olduğunu ve bu geçişlerin okuldaki başarıyı olumsuz yönde etkilediğini göstermektedir.

Raporda dikkat çeken diğer maddeler ise şöyledir:

- “Öğrenciler temel liselerde devamsızlık ile ilgili daha az sorun yaşayacaklarını düşündükleri için geçiş yapmıştır.” maddesine ilişkin olumlu görüşler %84,
- “Öğrenciler temel liselere daha yüksek ders notu alabilmek için geçiş yapmıştır.” maddesine ilişkin olumlu görüşler %88 oranındadır.
- “Okullarda yapılan destekleme ve yetiştirme kursları temel liselere geçişleri azaltmıştır.” maddesine ilişkin olumlu görüşler genel toplamda %53 iken bu oran sosyal bilimler liselerinde %57’ye, fen liselerinde ise %78’e yükselmektedir.

Temel liseler, ikili eğitim yapıyor olmaları, liseye dönüşmüş olmalarına rağmen derslane tecrübesine sahip olmaları, öğrencilerin devamsızlık sorunu yaşamayacaklarını düşünmeleri gibi nedenlerle cazip kurumlar hâline gelmiştir. Bunun yanında ortaöğretim başarı puanının sınav sonuçlarına etki edecek olması öğrencilerin okul sınavlarında yüksek not almasını gerektirmiştir. Genel kanı, temel liselerin öğrencilere yüksek not verdiği yönündedir. Bu nedenle özel okulların haksız notlar vererek öğrenci başarısını etkilemesinin önü-

ne geçmek için MEB, “özel okullar tarafından yapılan sınavlarda gerçek dışı not verildiğinin tespiti halinde ilk etapta para cezası uygulanacağını, gerçek dışı not verildiğinin üçüncü kez ispat edilmesi halinde okulların iş yeri açma ve çalışma ruhsatlarının iptal edileceğini” bildirmiştir (“Şişirilmiş nota para cezası”, 2017). MEB’in durumun farkında olması olumlu bir adımken hangi okulun, hangi öğrenciye şişirilmiş not verdiğinin saptanması pek mümkün görünmemektedir.

Özel okulların şişirilmiş not vermesinin karşısında devlet okullarında da öğretmenler, sınava hazırlanan öğrencilerine yüksek not verme eğilimi göstermeye başlamıştır. Nitekim Yılmaz’ın yaptığı araştırmada, yüksek not ortalaması vadeden temel liselere karşı öğretmenlerin sınava hazırlanan öğrencilere şişirilmiş notlar verdiği görülmüştür. Yılmaz (2017), öğretmenlerin bu yolla suni bir başarı oluşturduğunu tespit etmiştir.

Böyle bir eğitim yönteminin, öğrencileri girecekleri sınavlara hazırlayacağına şüphe yoktur. Ancak böyle bir eğitim anlayışının, okulda verilen eğitimin temel amacını göz ardı ettiği açıktır. Sınav merkezli eğitim, öğrenme kavramının son derece sınırlı bir şekilde ele alınmasına neden olmaktadır. Bu ise hem akademik hem de kültürel bir kurum olarak okulun, öğrencileri gerçek yaşam koşullarına hazırlayan kurumlar olması doğrultusunda işlevini azaltmakta; okulların, algoritmik hesaplama (işlem yapma), ezber bilgi, derinliği olmadan çok fazla kavram ve prensibi öğrenme ve yazılı materyaldeki bilgileri aynen aktarma gibi öğrenme çıktılarının elde edildiği kurumlar hâline gelmesine neden olmaktadır (Berberoğlu, 2006). Öte yandan dershanelerden dönüşen temel liselerin, normal bir okul kültürünün çocuğa kazandıracığı becerileri ne kadar kazandırdığı ise şüphelidir.

Öğretmenlerin Sınavı

Sınav odaklı eğitim sistemi okulun öğretme kabiliyetini, kurum kültürü oluşturma ve sürdürme becerisini olumsuz etkilerken bu süreci yöneten öğretmenlerde de eğitimin organizasyon ve temellendirmesinde anlayış değişikliklerine neden olabilmektedir. Etik olmayan eğitim ve sınav uygulamaları yüzünden bazı okul yöneticileri ve öğretmenler, öğrencilerin gereksinim duydukları sınav notlarını alabilmeleri için her türlü davranışı göze alabilmektedir. Önceki yıllarda sınavlarda çıkan konuları öğretmeye odaklanmak, öğrencilere yalnızca test dağarcığı içinde kalan konuları göstermek, sınav sırasında zaman sınırlamasına uymamak, sınav yapılan günler başarısı düşük öğrencilere izin ya da uzaklaştırma vermek bunlara örnek olarak gösterilebilir.

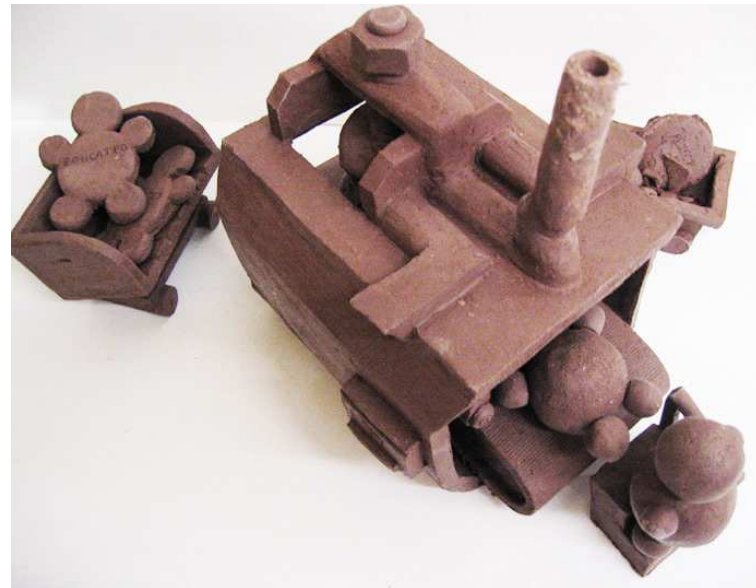
Nitekim yapılan araştırmalarda (Pedula, Abrams, Madaus, Russell, Ramos ve Miao, 2003; Stecher, Barron, Chun ve Ross, 2000; Stecher, Barron, Kaganoff ve Goodwin, 1998), öğretmenlerin öğretim programına ya da belirlenen ölçütlere değil de sınava göre öğretim yapması, eğitimdeki gelişmelerin önündeki en büyük engel olarak gösterilmektedir. Özellikle sınav odaklı eğitim yapıldığında en önemli sınıf etkinliklerinden, deneylerinden bazıları yapılmamakta ya da kazandırılacak önemli davranışlar riske atılmaktadır. Çünkü öğretmenler öğrencileri eğitime amacıyla ders yapmamakta; yalnızca öğrencilerin gi-recekleri sınavda sorulan sorulara eşdeğer nitelikteki soruları yanıtlayabilmelerini arzu etmektedir (Mirshah-Bayer, 2003).

Merkezî sınavların öğretmenler üzerinde oluşturduğu baskı nedeniyle öğretmenler, öğrencilerine bilgiyi kullanabilme becerisi-

Sınav merkezli eğitim, öğrenme kavramının son derece sınırlı bir şekilde ele alınmasına neden olmaktadır.

ni kazandırmak yerine sınavlarda sorulan bilgileri öğretme yolunu seçmektedir. Özellikle öğretmenlerin, sınıf içi ders etkinliklerinde öğretim programlarında yer alan kapsam yerine sınav kapsamında yer alan konuları öğrettikleri, yani sınavda kullanılan testin kapsamını öğretme davranışına yöneltiler görülmektedir (Etsey, 1997; Hess, 2002; Johnson, 2007). Bu açıdan merkezî sınavların eğitimi zayıflattığı ve öğrencilerin gerçek başarılarını ortaya koymada etkili bir araç olmadığı düşünülmektedir.

Dershane dönüşümü sonrasında devlet okulları, özel okullardan ve dershanelerden dönüşen temel liseler ile rekabet etmek zorunda bırakılmıştır. Bu haksız rekabet ortamı öğretmenleri, idarecileri ve enbaştta da öğrenci ve velileri olumsuz etkileyerek baskı

altında bırakmıştır. Dershanelerin kapatılma kararının ardından öğretmenlerin hem veli hem okul yöneticisi hem de öğrenciler tarafından dershanelerin oluşturduğu boşluğu doldurmaları beklenmektedir. Bu anlamda bir nevi dershane öğretmeni olmaya zorlanan öğretmenin, eğitim sürecini şekillendirirken sınavı merkeze alıyor olması anlaşılır bir tavidir. Zira yeni durumda hem veli hem de öğrenci tarafından “tercih edilen öğretmen” dönemi başlamıştır. Öğrencilerin ve velilerin öğretmen seçmesi öğretmenler arasında bir rekabet ortamı oluşturmuştur. Temel lise ve özel okullarla rekabet etmek durumunda kalan okul idarecilerinin de öğretmenleri ders işleme tarzlarında değişiklik yapmaya teşvik ettiği söylenebilir. Böylece okul kendi eğitim hedeflerinden uzaklaşarak başka bir alanda yarışa girmiştir.

Sınavda Çıkacak mı?

Merkezî sınavlar, sadece öğretmenleri değil öğrencilerin de derslere bakışını etkilemekte öğrencilerin, bazı dersleri önemli bazılarını önemsiz görmelerine neden olmaktadır. Zira TED tarafından hazırlanan bir araştırmanın sonuç raporunda, üniversite sınavında soru çıkmayan derslerin öğrenciler tarafından

Merkezî sınavların öğretmenler üzerinde oluşturduğu baskı nedeniyle öğretmenler, öğrencilerine bilgiyi kullanabilme becerisini kazandırmak yerine sınavlarda sorulan bilgileri öğretme yolunu seçmektedir.

gereksiz görülmesine dikkat çekilmektedir (Türk Eğitim Derneği [TED], 2005). Aynı şekilde eğitim programında yer almasına rağmen sınavlarda çıkmadığı için öğretmenlerin pek çok konuyu işlemeden geçtiği bilinmektedir. Yılmaz'ın yaptığı araştırmada (2017); üniversite sınavlarına hazırlık sürecinde öğrencilerin kendi alanları dışında kalan derslerle ilgili olumsuz varsayımlara sahip oldukları, merkezî sınavlarda soru çıkmayan dersleri öğrencilerin önemsiz ve zaman kaybı olarak gördükleri bu nedenle, üniversite sınavında soru çıkmayan derslerin öğretmenlerinin, ders işleniş sırasında öğrencilerle sorun yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Aynı şekilde, üniversite sınavında soru çıkmayacak konuların işlenmesi açısından öğretmenler, öğrencilerin direnci ile karşılaştıklarını belirtmişlerdir.

Bir başka araştırmada, öğrencilerin okul öğrenmelerine ve derslerine yeterince önem vermediği ve sınav kapsamında olmayan ders ya da konulara olan ilgilerinin azaldığı görülürken; sınav kaygısının aynı zamanda öğrencilerin aile ile ilişkilerini de belirlediği tespit edilmiştir. Bu araştırma sonucunda öğrencilerin sınıf düzeyi arttıkça daha az sosyal etkinlik yaptıkları, aileleriyle ve arkadaşlarıyla daha az zaman geçirdikleri ve iletişim becerilerinin olumsuz etkilendiği ortaya çıkmıştır (Kumandaş, 2013).

Dolayısıyla öğretmenlerin sınavlarla imtihanı, derslerini sınav kapsamı ve metodu doğrultusunda işlemek durumunda kalmalarının yanında; dersi merkezî sınav alanına girmediğinde öğrenciyi dersine motive etme sorunu yaşamalarıdır. Yalnızca sınav kapsamında yoklanan bilgileri öğrenmeye yönelen öğrenci için bunun dışındaki tüm öğrenmeler anlamsız ve gereksiz olabilmektedir.

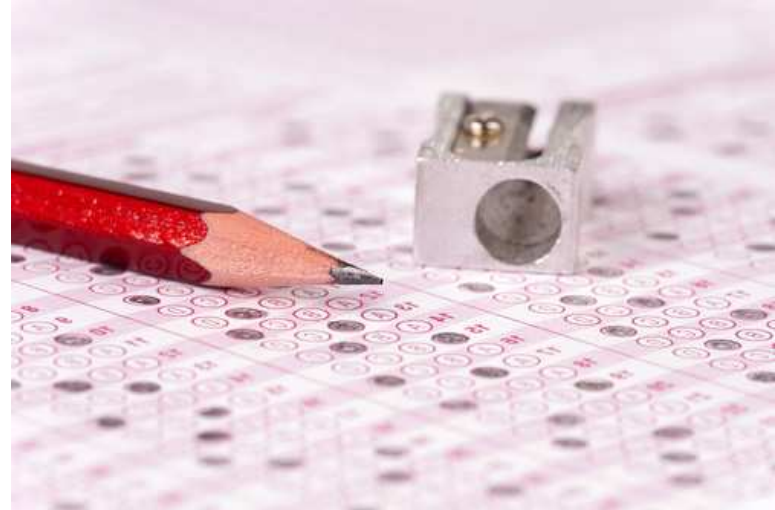
Öğrencilerin Sınavı

Merkezî sınavlar öğrencilerin yaşamlarının önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Öğrenciler öğrenim hayatları boyunca sık bir şekilde sınava tabi tutulmaktadır. Sınavlardan elde edilen sonuçlar, öğrencilerin gelecekteki yaşantılarının şekillenmesinde etkili olmaktadır. Okul ve meslek tercihlerinde büyük oranda merkezî sınavların sonuçlarının belirleyici olması nedeniyle öğrenciler, anne babalarının ve okulun beklenti ve baskısıyla karşılaşmaktadır. Geleceğine ilişkin fırsatlar ve mesleki kararları üzerinde etkili olacak olan sınav sonuçları, öğrencilerin yaşamlarında önemli bir kaygı oluşturmaktadır. Sınav kaygısı öğrenciler için ciddi bir problemdir. Okula ve derslere ilişkin tutumları etkileyen sınav kaygısı (Dündar, Yapıcı ve Topçu, 2008), öğrencilerin zaman zaman potansiyellerini sergilemelerini, meslek seçimlerini ve akademik yaşama ilişkin tercihlerini etkilediğinden önemli bir durum olarak görülebilmektedir (Sakızlıoğlu, 2003).

Sınav kaygısının yanında bu konuyla ilişkisi olduğu düşünülen birçok ruhsal sorunun incelendiği araştırmalar içinde akademik başarı ile okul tükenmişliğinin çalışıldığı görülmektedir (Jacobs ve Dodd, 2003; Kuru, Aunola, Nurmi, Leskinen ve Salmela-Aro, 2008; Schaufeli, Martinez, Marquez-Pinto, Salanova ve Bakker, 2002). Okullarda öğrencilerin yaşadığı tükenmişlik olarak da ifade edilebilen okul tükenmişliği, eğitim-öğretim faaliyetlerinin ve okulun eğitimsel süreçlere ilişkin aşırı taleplerinin öğrenciler üzerinde duygusal, bilişsel ve bedensel yıpratma etkisini ifade etmektedir (Yang ve Farn, 2005).

Öğretmenlerin sınavlarla imtihanı, derslerini sınav kapsamı ve metodu doğrultusunda işlemek durumunda kalmalarının yanında; dersi merkezî sınav alanına girmediğinde öğrenciyi dersine motive etme sorunu yaşamalarıdır.

Okul ve meslek tercihlerinde büyük oranda merkezî sınavların sonuçlarının belirleyici olmasının, öğrencinin ruhsal sağlığına olan olumsuz etkisinin yanında onun sosyal yaşamında da birtakım problemlere yol açtığı görülmektedir. Sınava hazırlık süreci ve sınav sonuçları öğrencilerin akranları ile olan ilişkilerini olumsuz etkileyebilmekte; merkezî sınavların rekabetçi yapısından dolayı öğrenciler arasında karşılıklı güven duygusunu ve iş birliğini geliştirmek zorlaşabilmektedir (Berberoğlu ve Tansel, 2014). Bununla birlikte öğrencinin sınava hazırlık sürecinde ailesi ile çok az vakit geçirebildiği; aile ile ilişkilerinde sınav kaynaklı sorunlar yaşadıkları bilinmektedir.

Maç Devam Ederken Kural Değiştirmek!

Öğrenciler üzerinde sınav kaygısında ikinci bir boyut olarak sınavların değişme hızının neden olduğu yeni bir kaygı türü ortaya çıkmıştır. Zira hâlihazırda devam eden sınav hazırlık süreci, sınav sistemlerinin sık değişmesi nedeniyle daha da stresli bir dönem olabilmektedir. Yeni sınav sistemlerin getirilerini, beklentilerini ve gerekliliklerini anlamakta zorlanan veliler ve öğrenciler için süreç, çileli bir yola dönüşebilmektedir. Sınav kaygısı, okul tükenmişliği ve bu belirsizlikler, öğrencilerin öğrenme performanslarını önemli ölçüde etkilemektedir. Nitekim sınav kaygısına yönelik yapılan çalışmalarda ortak nokta; her bireyin sınavlar nedeni ile bir kaygı taşıdığı ve sahip olunan kaygı düzeyinin bireylerin sınavlardaki başarısını etkilediğidir (Karabacak, 2010).

Sınav merkezli eğitim anlayışında öğrencilerin ilgi ve yeteneklerinden çok, akademik başarıları önemli görülmektedir. Zira bu anlayış, öğrencinin bir birey olarak kendi ilgi ve yeteneklerinden habersiz bir yaşam sürdürmesine neden olabilmektedir. Öğrencilere öğretilenlerin sınavlara bağlı olarak tanımlanması, öğrenme kavramının son derece

Okul ve meslek tercihlerinde büyük oranda merkezî sınavların sonuçlarının belirleyici olmasının, öğrencinin ruhsal sağlığına olan olumsuz etkisinin yanında onun sosyal yaşamında da birtakım problemlere yol açtığı görülmektedir.

sınırlı bir yaklaşımla ele alınmasına neden olurken bu sınavların sonuçları yorumlanırken sınavın içeriğinde yer alan ya da sınavın yokladığı davranışlar dışında bireysel yetenekleri gelişmiş ve sınav başarısı açısından daha az çalışkan olarak kabul edilen öğrenciler görmezden gelinmekte ve eğitim sürecinde başarısız kabul edilmektedirler (Donlevy, 2000).

Sonuç ve Değerlendirme

Kademeler arası geçiş sınavları başta öğrenciler, aileler ve öğretmenler olmak üzere eğitimin tüm bileşenlerini etkilemektedir. Öğrenciler, yöneticiler ve öğretmenler kendilerini baskı altında hissetmektedir. Bu baskının bir sonucu olarak öğrencilerin başarılı olabilmek için yaşadıkları kaygı yükselmekte, kendilerinden beklenen performansı yakalayabilmek için zamanla okul tükenmişliği yaşayabilmektedirler. Aynı zamanda sosyal ve kültürel etkinlikler sınav başarısını olumsuz etkiler kanısının bir sonucu olarak öğrenciler, yalnızlaşmakta ve sosyal yaşamdan uzaklaşabilmektedir. Dolayısıyla, sınav performansı yüksek ve başka bir şey için zamanı olmayan gençler yetiştirirken; aynı zamanda sosyal yönden zayıf, kaygılı, mutsuz ve iletişim eksikliği içerisinde olan gençler ortaya çıkmaktadır.

Merkezî sınavlar, öğretimi amacından uzaklaştırıp değersizleştirmektedir. Öğretilen şeylerin sınavlara bağlı olarak tanımlanması, yalnızca sınav kapsamında yoklanan bilgilerin öğrenilmesine/öğretilmesine neden olmaktadır. Öğretmenler, sınavda yer alan soruların içeriklerini (kapsam, bilgi boyutu) ve bunlarla ilgili çoktan seçmeli soruların

kısa yoldan nasıl çözülebileceğini öğretme davranışına yönelmekte ya da eğitimin paydaşları tarafından yöneltilmektedir. Öğretmenler, öğrencilerin çoktan seçmeli testte başarılı olabilecekleri bilişsel süreçleri ön plana çıkaran bir eğitim anlayışını benimsemekte, bu testlerle ölçülmesi oldukça zor olan duyuşsal ve psikomotor beceriler üzerinde durmamaktadır. Sınav baskısı nedeniyle öğretmenler, öğrencilerin öğretim programlarında yer alan temel becerileri kazanmalarını göz ardı ederek, soru çözme alışkanlığı kazandıran bir öğretim anlayışına yönelmektedir.

Merkezî sınavların, öğrenciler arasındaki ilişkileri de bazen olumsuz etkileyebildiği görülmüştür. Aynı şekilde zaman zaman öğretmenler arasındaki işbirliğini de bozduğu söylenebilir. Merkezî sınav sistemi ile birlikte veliler tarafından öğretmen seçilmeye başlandığı için öğretmenler arasında rekabet oluşmuş; sınavda soru çıkan derslerin öğretmenlerine teveccüh artmıştır. Dolayısıyla öğretmenlerin, sınav kapsamında olmayan ders ve konulara öğrencileri motive etmeleri zorlaşmıştır.

Dershanelerin kapanmasının ardından okul yeni bir sürece girmiştir. Kapatılan dershanelerin oluşturduğu boşluğu doldurma gayesiyle destekleme kursları organize etmeye başlamıştır. Temel lise ve özel okullarla rekabete giren okul, amacının dışında bir eğitim faaliyeti çabasına girmiştir. Dolayısıyla okul, hayatın her aşamasında gerek mesleki gerek toplumsal olarak bireyin başarısı ve mutluluğu için vazgeçilmez bir unsur olan sosyal beceri ve sosyalleşme gibi kazanımları gerçekleştirilememektedir.

Merkezî sınavlar, öğretimi amacından uzaklaştırıp değersizleştirmektedir. Öğretilen şeylerin sınavlara bağlı olarak tanımlanması, yalnızca sınav kapsamında yoklanan bilgilerin öğrenilmesine/öğretilmesine neden olmaktadır.

Öneriler

- Merkezî sınav baskısı nedeniyle maddi olanakları uygun olan ailelerin giderek özel okullara daha fazla yönelmesi eğitim sisteminde fırsat eşitliğini engellemektedir. Bu sebeple eğitimde fırsat eşitliği ve sosyal adaleti bozmayacak biçimde önlemler alınması gerekmektedir.
- Hazırlık kurslarının okullar tarafından üstlenilmesi neticesinde okullarda bir ders haneleşme süreci başlamıştır. Bu sürecin eğitimin içeriğini ve okulun var olma amacını gölgelememesi için önlemler alınmalıdır.
- Okullar arasındaki nitelik farkı en aza indirilmeli bunun için her okulun öğretmen ihtiyacının ve altyapısında eksikliklerin olmadığından emin olunmalıdır.
- Okulun sadece akademik eğitim veren bir kurum olmadığı aynı zamanda öğrencinin ilgi ve ihtiyaçları çerçevesinde kişisel becerilerini geliştirebileceği bir kurum olması için gerekli tedbirler alınmalıdır.
- Öğrenci için önemli bir sosyalleşme ve sosyal beceri kazanma ortamı olarak okulların dershane ve etüt merkezleri gibi çalışarak öğrenciyi yalnızlığa itmesine engel olunmalıdır. Bunun için okul kulüpleri

ve sosyal etkinlikler daha fazla öğrenciyi içine alacak şekilde çeşitlendirilmeli ve aktif olarak faaliyet göstermelidir.

- Öğrencilerin kendi becerilerinin farkında olabilmeleri için okul rehberlik servisleri daha aktif çalışmalı ve etkin bir rehberlik yapmalıdır.
- Sınava hazırlık süreçlerinde öğrenci üzerindeki baskıyı azaltmaya yönelik okul-aile birlikleri okul işbirliğinde velileri bilinçlendirmeye yönelik organizasyonlar düzenlemelidir.
- Okul, öğrencilerinin tamamının bir spor ve sanat dalıyla ilgili olduğundan emin olmalıdır. Yaygın kanaatin aksine bir spor ve sanat ile ilgili olan öğrenciler sınavlarda daha başarılı olurken kişisel hayatlarında da daha mutludurlar.
- Öğretmenler eğitimin genel amacını öğrenciye ulaştırma konusunda motive olmalıdır. Bunun için okul yönetimleri öğretmenleri destekleyecek etkinlikler organize etmelidir.
- Öğretmenler ve veliler, öğrencilerin salt akademik başarısına odaklanmamalı öğrencinin kişisel ve entelektüel alanda gösterdiği başarıları da ödüllendirmeli; farklı alanlarda nitelikli üretimleri desteklemelidir.
- Politika yapıcılarını sınav sistemleri üzerinde çare arayışından vazgeçmeli; eğitimde reform çalışmaları yerine restorasyon çalışmaları ile mevcut durumu işler hâle getirmenin yolları üzerinde odaklanmalıdır.
- Politika yapıcılarını ülkenin her yerinde okulların fiziki koşullarını iyileştirmeyi ilk hedef olarak belirlemelidir.
- Politika yapıcılarını ve akademisyenler, uluslararası sınav sonuçlarına odaklanarak eğitim sistemimize dair fikir yürütme-

nin cazibesine kapılmamalı; yerel ölçekte tutarlı, güvenilir bir ölçme değerlendirme ile yapılacak analizler için çalışmalı/çalışılmasını teşvik etmelidirler.

- Akademisyenler, sınavsız bir eğitim sisteminin imkânına yönelik tartışmalar yürütmeli ve araştırmalar yapmalıdır.
- Akademisyenler, eğitimin içeriğini güçlendirmeye yönelik analiz ve öneriler geliştirerek politika yapıcılara ve uygulayıcılarına yol göstermelidir.
- Sivil toplum kuruluşları, okulu güçlendirmeye yönelik etkinliklerle eğitim sürecine katkı vermelidir.
- Çeşitlendirilmiş ve kendi aralarında bölümlenmeye ve uzmanlaşmaya gitmiş sivil toplum kuruluşları ile öğrencilerin kişisel bilgi ve becerilerinin gelişimine katkıda bulunulmalıdır.
- Sivil toplum, okul ve aile arasında köprü vazifesi görecektir faaliyetler yapmalıdır.
- Üniversiteler, alt eğitim kademelerinin içeriğinin güçlendirilmesi için okullarla işbirliği yapmalıdır.

Kaynakça

Berberoğlu, G. (2006). *Sınıf içi ölçme ve değerlendirme teknikleri*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Berberoğlu, G., & Tansel, A. (2014). Does private tutoring increase students'academic performance? Evidence from Turkey. *International Review of Education*, 60(5), 683-701. Retrieved December 1, 2017, from <http://ftp.iza.org/dp8343.pdf>.

Donlevy, J. (2000). The dilemma of high-stake testing: What is school for? *International Journal of Instructional Media*, 27(4), 331-337.

Dündar, S., Yapıcı, Ş. ve Topçu, B. (2008). Üniversite öğrencilerinin bazı kişilik özelliklerine göre sınav kaygılarının incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(1), 171-186.

Etsey, Y. K. (1997). *Teachers' and administrators perspectives and sanduse of standardized achievement tests: A review of*

published research. Paper presented at the annual meeting of American Educational Research Center, USA: Chicago, IL.

Hess, F. M. (2002). Reform, resistance, ... retreat? The predictable politics of accountability in Virginia. In D. Ravitch (Ed.), *Brookings papers on education policy* (pp. 69-122). Washington, DC: Brookings Institution Press.

Jacobs, S. R., &Dodd, D. (2003). Student burn out as a function of personality, social support, and workload. *Journal of College Student Development*, 44(3), 291-303. doi: 10.1353/csd.2003.0028

Johnson, P. B. (2007). High-stakes testing and no child left behind: Conceptual and empirical considerations. Authentic Educational Reform, edited by Salzand Johnson. Anticipated publication: July, 2007 by Taylor-Francis.

Karabacak, K. (2010). *Seviye belirleme sınavlarının eğitimde ortaya çıkardığı açmazlar*. Yayınlanmamış doktora tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Kiuru, N., Aunola, K., Nurmi, J.E., Leskinen, E., &Salme-la-Aro, K. (2008). Peer group influence and selection in adolescents'school burn out: A longitudinalstudy. *Merrill-Palmer Quarterly*, 54(1), 23-55. doi: 10.1353/mpq.2008.0008.

Kumandaş, H.(2013).*Yükseköğretime öğrenci seçmede ve yerleştirmede kullanılan sınavların oluşturduğu risk faktörlerinin okul başarısı üzerindeki etkileri*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Millî Eğitim Bakanlığı. (2014). *Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği*. http://ogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_11/03111224_ooky.pdf adresinden 02 Kasım 2017 tarihinde edinilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü. (2016). *Ortaöğretim İzleme Ve Değerlendirme Raporu-2016*. https://ogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_11/07054012_rapor1.pdf adresinden 3 Aralık 2017 tarihinde edinilmiştir.

Mirshah-Bayer, A. (2003). Taking away the fun. *NEA Today*, 21(6).

Pedulla, J. J., Abrams, L. M., Madaus, G. F., Russell, M. K., Ramos, M. A., &Miao, J. (2003). *Perceived effects of sta-*

te-mandated testing programs on teaching and learning: Findings from a national survey of teachers. Chestnut Hill, MA: National Board on Educational Testing and Public Policy.

Sakızlıoğlu, B. E.(2003).*Üniversite seçme sınavına hazırlanan öğrencilerin yaşadıkları sınav kaygısı ile ailevi ilişkileri arasındaki ilişkiler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Schaufeli, W. B.,Martinez, I. M., Marquez-Pinto, A., Salanova, M., &Bakker, A. B. (2002). Burn out and engagement in university students: A cross-national study. *Journal of Cross-Cultural Studies*, 33, 464-481.

Stecher, B. M., Barron, S. L., Chun, T., &Ross, K. (2000). *The effects of the Washington state education reform on schools and classroom* (CSE Tech. Rep. No. 525). Los Angeles: University of California, National Center for Research on Evaluation, Standards, and Student Testing (CRESST).

Stecher, B. M., Barron, S. L., Kaganoff, T., &Goodwin, J. (1998). *The effects of standards-based assessment on classroom practices: Results of the 1996-1997 RAND survey of Kentucky teachers of mathematics and writing* (CSE Tech. Rep. No. 482). Los Angeles: University of California, National Center for Research on Evaluation, Standards, and Student Testing (CRESST).

Şişirilmiş nota para cezası. (2017, 15 Ocak). *Hürriyet*. <http://www.hurriyet.com.tr/ogrenciye-sisirilmis-not-veren-ozel-okullara-para-cezasi-40336463> adresinden 3 Aralık 2017 tarihinde edinilmiştir.

Türk Eğitim Derneği. (2005). *Türkiye'de Üniversiteye Giriş Sistemi Araştırması*. Ankara. <http://portal.ted.org.tr/yayinlar/180dk.pdf> adresinden 10 Kasım 2017 tarihinde edinilmiştir.

Türk Eğitim Derneği. (2014). *2014 Eğitim Değerlendirme Raporu*. Ankara, <http://portal.ted.org.tr/yayinlar/2014-egitim-degerlendirme.pdf> adresinden 5 Kasım 2017 tarihinde edinilmiştir.

Yang, H.J., &Farn, C. K. (2005). An investigation the factors affecting MIS student burn out in technical-vocational college. *Computers in Human Behavior*, 21, 917-932.

Yılmaz, S. (2017). *Merkezi sınavların okul kültürüne yansımalarının değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Edirne.

Türk eğitim sistemindeki sınav sorununu inceleyen bu politika notunda öne çıkan bazı tespit ve öneriler şunlardır:

- Sınav merkezli eğitim, öğrenme kavramının son derece sınırlı bir şekilde ele alınmasına neden olmaktadır.
- Okul ve meslek tercihlerinde büyük oranda merkezî sınavların sonuçlarının belirleyici olmasının, öğrencinin ruhsal sağlığına olan olumsuz etkisinin yanında onun sosyal yaşamında da birtakım problemlere yol açtığı görülmektedir.
- Merkezî sınavlar, öğretimi amacından uzaklaştırıp değersizleştirmektedir. Öğretilen şeylerin sınavlara bağlı olarak tanımlanması, yalnızca sınav kapsamında yoklanan bilgilerin öğrenilmesine/öğretilmesine neden olmaktadır.
- Politika yapıcıları sınav sistemleri üzerinde çare arayışından vazgeçmeli; eğitimde reform çalışmaları yerine restorasyon çalışmaları ile mevcut durumu işler hâle getirmenin yolları üzerinde odaklanmalıdır.
- Sivil toplum kuruluşları, okulu güçlendirmeye yönelik etkinliklerle eğitim sürecine katkı vermelidir.